

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΚΕΙΜΕΝΟ

Η μεγαλύτερη αρετή του βιβλίου είναι ότι σου προτείνει έναν πόλεμο έντιμο: Διαλέγεις τα βιβλία που θέλεις· μόνα τους εκείνα, όταν διαθέτεις ηθική υγεία, σε παρακινούν, κι' άθελά τους ακόμα, να διαβάσεις άλλα, αντίθετα, για να μορφώσεις γνώμη, να συγκρίνεις, να διαφωτιστείς, να επιβεβαιώσεις την προσωπική σου αυτοτέλεια, να μη γίνεις ετερόφωτος, ετεροκίνητος. Έτσι, με το ένα βιβλίο ν' ανασκευάζει ή να πολεμάει τ' άλλο, όλα μαζί σε γυμνάζουν στη διαδικασία του διαλόγου, όπου κανένας δεν ρητορεύει από «θέσεως ισχύος», γιατί εδώ την αυθεντία, όταν κι' όπου υπάρχει, με τρόπο πάντως ελέγξιμο, δεν την περιφρουρεί καμιά αστυνομική δύναμη. Δικαίωμά σου να κρίνεις και τους μέγιστους, υπό προσωπική σου ευθύνη. Μ' αυτή την έννοια και μόνο — δηλαδή με την υψηλότερη — μπορεί κανένας να μιλάει, όπως συνηθίζεται, για «δημοκρατία των Γραμμάτων». Δεν είναι καθεστώς ακέφαλο: οι άριστοι διαλάμπουν, και σε κλίμακα διεθνή. Αλλά δεν σε υποχρεώνει, δηλαδή δεν σε υποτάσσει, κανένας τους.

Η αρετή τούτη γίνεται εντονότερα αισθητή σε καιρούς πολιτικά σκοτεινούς ή ισκιωμένους, όταν τα μαζικά μέσα επικοινωνίας μπαίνουν αυθωρεί¹ στην υπηρεσία του σατραπισμού². Το βιβλίο τότε, ως ελεύθερη έκφραση ιδεών, ή απαγορεύεται – και αυτό γίνεται τότε πανηγυρική εκδήλωση αδυναμίας των κρατούντων – ή απομένει μόνο του να διασώζει την αξιοπρέπεια των συνειδήσεων. Τα μέσα μαζικής επικοινωνίας του στήνουν πολιορκία στενή, για να το παραμερίσουν, να το υποκαταστήσουν. Όταν το πετυχαίνουν, αυτό πληρώνεται πανάκριβα από τον άνθρωπο, με αντίτιμο το αυτεξούσιό του. Δοκιμάστε όμως να χρησιμοποιήσετε το βιβλίο ως μέσο προπαγάνδας: Αναδίνει αμέσως μian αποφορά σ' ακτίνα μακρύτατη, ειδοποιεί. Είναι, θα έλεγε κανένας, μαγική, ακατάλυτη, η ζώνη που περιβάλλει την αγνότητα του βιβλίου.

Υπάρχουν σοβαροί λόγοι να πιστεύουμε πως ο πολιτισμός μας έχει παρεκκλίνει, αν δεν έχει πάρει ολότελα στραβό δρόμο κάτω από την επίδραση σκοτεινών εκμεταλλευτών. Μόνη ελπίδα να διορθωθεί η πορεία του, όσο θα είναι ακόμα καιρός, το βιβλίο. Ο Βολταίρος είχε πει κάποτε πως τον κόσμο τον κυβερνάνε τα βιβλία. Σήμερα πρέπει ένας άλλος λόγος, ακόμα πιο κρίσιμος, να ειπωθεί: Πως ο κόσμος, αν σωθεί, θα το χρωστάει

στο βιβλίο. Γιατί αυτό το γκόλφι⁴ της ανθρωπιάς έχει τη δύναμη να ξορκίζει τα δαιμόνια, να εξυγιαίνει την ατμόσφαιρα, να οπλίζει τη λυτρωτική φαντασία, να ξυπνάει την αυτογνωσία, ν' ανάβει το μάτι, να στυλώνει το φρόνημα, να ψυχώνει το χέρι. Η μάχη του ανθρώπου δεν θα χαθεί ενόσω θα υπάρχει καταφυγή του Λόγου, το βιβλίο.

Άγγελου Τερζάκη, *Ταραγμένες ψυχές*, Οι Εκδόσεις των Φίλων, Αθήνα 1993,
σσ. 155-156

1. αυθωρεί: ευθύς, αμέσως
2. σατραπισμός: δεσποτισμός, αυταρχισμός
3. αποφορά: δυσάρεστη οσμή, κακοσμία
4. γκόλφι: εγκόλπιο, φυλακτό

Παρατηρήσεις:

A. Να γράψετε στο τετράδιό σας την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (90-110 λέξεις).

Μονάδες 25

B1. Να αναπτύξετε σε μια παράγραφο 80 έως 100 λέξεων το περιεχόμενο του παρακάτω αποσπάσματος του κειμένου: **...με το ένα βιβλίο ν' ανασκευάζει ή να πολεμάει τ' άλλο, όλα μαζί σε γυμνάζουν στη διαδικασία του διαλόγου...**

Μονάδες 11

B2. α) Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί ως τρόπο πειθούς και την επίκληση στην αυθεντία. Να εντοπίσετε το συγκεκριμένο τρόπο πειθούς στο κείμενο και να αιτιολογήσετε τη χρήση του.

Μονάδες 4

β) Να βρείτε τέσσερα παραδείγματα μεταφορικής χρήσης του λόγου μέσα από το κείμενο που σας δόθηκε.

Μονάδες 4

B3. α) Να γράψετε ένα **α ν τ ώ ν υ μ ο** για καθεμιά από τις παρακάτω

λέξεις: **ετερόφωτος, ελέγξιμος, ευθύνη, ελεύθερη, αδυναμία.**

Μονάδες 5

β) Να γράψετε ένα **σ υ ν ώ ν υ μ ο** για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:
αρετή, γνώμη, ισχύς, περιφρουρώ, φρόνημα.

Μονάδες 5

B4. Να αναγνωριστεί το είδος της σύνταξης (ενεργητικής ή παθητικής) στις παρακάτω προτάσεις και να μετατραπεί η καθεμιά σύνταξη στην αντίθετή της:

α) «...γιατί εδώ την αυθεντία, όταν κι' όπου υπάρχει, με τρόπο πάντως ελέγξιμο, δεν την περιφρουρεί καμιά αστυνομική δύναμη.»

β) «Η μάχη του ανθρώπου δεν θα χαθεί ενόσω θα υπάρχει καταφυγή του Λόγου, το βιβλίο».

Μονάδες 6

Γ. Συχνά παρατηρείται πολλοί μαθητές να καταστρέφουν τα σχολικά τους βιβλία στα προαύλια των σχολείων κατά το τέλος του σχολικού έτους. Σε άρθρο που θα δημοσιευθεί στη σχολική σας εφημερίδα να αιτιολογήσετε το παραπάνω φαινόμενο και να αναφερθείτε στους τρόπους που θα συμβάλουν στην αρμονική συνύπαρξη του βιβλίου με τα ηλεκτρονικά μέσα πληροφόρησης και γνώσης (500-600 λέξεις).

Μονάδες 40

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A. Ο δοκιμιογράφος αναφέρεται στην προσφορά του βιβλίου στο άτομο και τον πολιτισμό. Επισημαίνει ότι ο άνθρωπος σε επαφή με το βιβλίο έχει δυνατότητα επιλογής και συγκριτικής αξιολόγησής τους, και πρόσληψης γνώσεων, ώστε να ολοκληρωθεί πνευματικά. Αποτελούν «δημοκρατικά γυμνάσματα διαλόγου» αφού οι αυθεντίες δεν είναι αναγκαστικά αποδεκτές παρά την αναγνώρισή τους. Η αμφισβήτηση αυτή γίνεται αντιληπτή σε περιόδους απολυταρχίας όταν τα ΜΜΕ στρατεύονται και επιδιώκουν την απαξίωση του βιβλίου που διαφυλάσσει την ανθρώπινη αυτονομία και δεν προσιδιάζει στους σκοπούς της προπαγάνδας λόγω εκφραστικής καθαρότητας. Μάλιστα, υπάρχει η αίσθηση ότι, το βιβλίο, στο σύγχρονο περιβάλλον πολιτισμικής χειραγώγησης, αποτελεί παράγοντα ηθικοπνευματικής ανόρθωσης του ανθρώπου.

B1. Ανέκαθεν, η πρόοδος ήταν αποτέλεσμα της σύγκρουσης δυο αντίρροπων δυνάμεων. Μέσα από τη σύγκρουση ενισχυτικός παράγοντας της οποίας είναι ο διάλογος καταστρέφεται το παλιό και αναδύονται νέες δυνάμεις. Το βιβλίο αποτελεί φορέα της σύγκρουσης αυτής, καθώς δίνει στον αναγνώστη τη δυνατότητα να γνωρίζει ετερόκλητες απόψεις, να τις κρίνει και να τις αξιολογήσει συγκριτικά και να μπει σε μια διαδικασία προβληματισμού και εσωτερικού διαλόγου. Έτσι διευρύνει τους πνευματικούς του ορίζοντες, ολοκληρώνεται ηθικοπνευματικά και προπάντων μαθαίνει να διαλέγεται και να μην αποδέχεται άκριτα αυθεντίες. Όταν μάλιστα ο διάλογος αυτός διεξάγεται ανάμεσα σε πνευματικούς ανθρώπους η τέχνη και ο πολιτισμός προάγονται, όπως και η δημοκρατία, όπου απαιτείται πλουραλισμός απόψεων.

B2.α) «Ο Βολταίρος είχε πει κάποτε πως τον κόσμο τον κυβερνάνε τα βιβλία».

Ο συγγραφέας μέσω της επίκλησης στην αυθεντία προσπαθεί να ισχυροποιήσει τη θέση του χρησιμοποιώντας τη γνώμη ενός ειδικού πάνω στο θέμα. Έτσι ενισχύει την αξιοπιστία των επιχειρημάτων του.

β) «Έτσι με το ένα βιβλίο ν' ανασκευάζει ή να πολεμάει τ' άλλο».

«Δεν είναι καθεστώς ακέφαλο».

«Τα μέσα μαζικής επικοινωνίας του στήνουν πολιορκία στενή»

«Γιατί αυτό το γκόλφι του ανθρώπου»

(Τα παραδείγματα που δίνονται είναι ενδεικτικά. Στο κείμενο υπάρχουν και άλλα παραδείγματα μεταφορικής λειτουργίας της γλώσσας).

B3.α) ετερόφωτος ≠ ανεξάρτητος, αυτόνομος, αυτόφωτος
ελέγξιμος ≠ αχαλίνωτος, ανέλεγκτος
ευθύνη ≠ ολιγωρία, ανευθυνότητα
ελεύθερη ≠ υπόδουλη, χειραγώγητη
αδυναμία ≠ δύναμη, ισχύς

β) αρετή = προτέρημα, χάρισμα
γνώμη = άποψη
ισχύς = δύναμη
περιφρουρώ = προστατεύω, διαφυλάσσω
φρόνημα = ηθικό

B4.α) ... γιατί εδώ η αυθεντία, όταν κι' όπου υπάρχει με τρόπο πάντως ελέγξιμο, δεν περιφρουρείται από καμιά αστυνομική δύναμη.
(Ενεργητική Σύνταξη)

β) Ο άνθρωπος δεν θα χάσει τη μάχη ενόσω θα υπάρχει καταφυγή του Λόγου, το βιβλίο.
(Παθητική σύνταξη)

Γ. «Η φωτιά στο βιβλίο σβήνει το πνεύμα...»

Δεν χρειάζονται πολλά λόγια για να εξηγήσει κανείς τη σημασία του βιβλίου. Το βιβλίο είναι το παράθυρο στη γνώση. Είναι φορέας πνεύματος και πολιτισμού. Είναι σύντροφος και συνοδοιπόρος του ανθρώπου στις εύκολες και δύσκολες στιγμές. Ωστόσο οι μαθητές φτάνουν στο σημείο να τα καίνε στο τέλος της σχολικής χρονιάς. Μια πράξη συμβολική που σηματοδοτεί την αποδέσμευση τους από τις υποχρεώσεις και το βαρύ σχολικό πρόγραμμα και την έναρξη των θερινών διακοπών. Για να φτάνουν όμως οι μαθητές σε αυτή την αρνητική πράξη σημαίνει και ότι δεν αγαπούν το βιβλίο και ότι δεν έχουν κατανοήσει η αξία του. Σαφώς και ο μαθητής που επιδίδεται σε αυτή την πράξη έχει ένα σημαντικό μερίδιο ευθύνης, αλλά δυστυχώς είναι και άλλοι παράγοντες που οδήγησαν τους μαθητές σε αυτή τη στάση απέναντι στο βιβλίο.

1. Και πρώτα – πρώτα ο χαρακτήρας της εκπαίδευσης.

α. Ο τρόπος οργάνωσης του σύγχρονου εκπαιδευτικού συστήματος είναι τέτοιας που αναπτύσσει απωθητικά συναισθήματα στους νέους για ό, τι έχει σχέση με το βιβλίο και την τέχνη γενικότερα.

β. Πολλές φορές η πίεση για αποστήθιση και εκμάθηση συγκεκριμένων γνώσεων απαιτούμενων για τις εξετάσεις αποστρέφει τους νέους από το διάβασμα.

γ. Επίσης τα κακογραμμένα και κακοσχεδιασμένα σχολικά εγχειρίδια με αναχρονιστικό συχνά περιεχόμενο δεν εξάπτουν ούτε την περιέργεια ούτε τη φαντασία των μαθητών για περαιτέρω πνευματικές αναζητήσεις και ενασχολήσεις.

2. Μεγάλη ευθύνη φέρει και η οικογένεια που δεν εμφύσησε στα νεαρά μέλη της την αγάπη για το βιβλίο. Γενικότερα, βέβαια, από πολλές οικογένειες δεν έχει δοθεί μεγάλη βαρύτητα στην αισθητική αγωγή των παιδιών ούτε στο πώς ο ελεύθερος χρόνος εντός και εκτός σπιτιού θα αξιοποιηθεί εποικοδομητικά. Οι γονείς δεν εποπτεύουν πολλές φορές όπως θα έπρεπε την ηθικοπνευματική διάπλαση των παιδιών τους με αποτέλεσμα αυτά να επιδίδονται σε πράξεις που αντί να εξευγενίζουν καταρρακώνουν την ηθική και το πνεύμα, πράξεις όπως το κάψιμο των βιβλίων...

3) Και φυσικά δεν παραγνωρίζουμε ότι ο τεχνικός πολιτισμός και ο πολιτισμός της εικόνας βρίσκονται στο απόγειό τους. Το στατικό, μονοδιάστατο και χωρίς εικόνες και ήχο βιβλίο δεν μπορεί να ανταγωνιστεί ούτε την τηλεόραση και πολύ περισσότερο το διαδίκτυο που έχει κυριολεκτικά κερδίσει την πλειονότητα της νεολαίας καθώς μάλιστα προσφέρει δυνατότητες για μόρφωση, επικοινωνία, ενημέρωση και ψυχαγωγία, το βιβλίο φαντάζει «μικρό» μπροστά σ' αυτό το επαναστατικό και συνεχώς εξελισσόμενο μέσο.

Βρισκόμενοι σ' αυτή την κατάσταση, χρειάζεται να εξευρεθεί η «χρυσή τομή» για την αρμονική συνύπαρξη του πνευματικού με τον τεχνικό πολιτισμό για να βγει κερδισμένος ο άνθρωπος, μα πάνω απ' όλα ο σύγχρονος νέος. Συνεπώς η στάθμιση των θετικών του βιβλίου με τα θετικά των ηλεκτρονικών μέσων θα οδηγήσει τους νέους σε πνευματική ανάταση και στην ύπαρξη περισσότερων επιλογών. Για να επιτευχθεί αυτό χρειάζεται:

- να συνειδητοποιήσουν οι νέοι ότι άλλη είναι η προσφορά του βιβλίου και άλλη των ηλεκτρονικών μέσων. Κρατώντας τα θετικά στοιχεία εκατέρωθεν, ο νέος καλύπτει κάθε ανάγκη ή πρόβλημα που ανακύπτει.
- Κατά τη διάρκεια της διδακτικής πράξης ή της μελέτης στο σπίτι το βιβλίο μπορεί να αποτελεί τη βάση, το χώρο καταγραφής της παγιωμένης και κληροδοτούμενης από το παρελθόν γνώσης. Τα ηλεκτρονικά μέσα αντίστοιχα αποτελούν ανεξάντλητες πηγές επικουρικού υλικού (οπτικοακουστικού κατά κύριο λόγο), που ενισχύει και συμπληρώνει το βιβλίο. Έτσι μεταξύ βιβλίου και ηλεκτρονικών μέσων προκύπτει μια επανατροφοδοτούμενη σχέση αλληλοκάλυψης και αλληλοενίσχυσης.
- Να εφαρμοστούν νέες μέθοδοι στο εκπαιδευτικό σύστημα. Πράγματι πρόσφατα ξεκίνησαν ενέργειες για τη διάδοση του ηλεκτρονικού βιβλίου. Η μορφή του προσεγγίζει την εικόνα του παραδοσιακού βιβλίου, ενώ η λειτουργία του την αντίστοιχη του ηλεκτρονικού υπολογιστή. Αυτό το επίτευγμα της τεχνολογίας στην ουσία κατόρθωσε το συγκερασμό και τη συμφιλίωση του βιβλίου με τις νέες τεχνολογίες.

Από την έκδοση του πρώτου βιβλίου από τον Γουτεμβέργιο ως σήμερα το βιβλίο πέρασε πολλά. Από τη λογοκρισία, την απαγόρευση και την καύση στην πυρά φτάσαμε στο σήμερα, την απαξίωση, την εμπορευματοποίηση και την κακοποίησή του από μια σημαντική μερίδα της κοινωνίας. Παρ' όλα αυτά το βιβλίο αντιστέκεται, εξακολουθεί να είναι ο κύριος φορέας γνώσης και δημοκρατικότητας του πνεύματος και με τη συνδρομή των νέων τεχνολογιών μπορεί να αποκτήσει νέο ρόλο και νέα μορφή διατηρώντας ακέραια την προσφορά του στον άνθρωπο και τον πολιτισμό.

Τα θέματα επιμελήθηκαν τα φροντιστήρια

«ΟΜΟΚΕΝΤΡΟ» Φλωρόπουλου.

Ευαγγέλου Μ. – Λάμπρου Μ. – Μαμέκας Η.